

V Mariboru so krajši ali daljši čas živeli in ustvarjali dramatika Anton Leskovec in Anton Novačan, pripovednik in pesnik Ivan Dornik, Gustav Šilih, Božo Vodusek, Edvard Kocbek, Jože Kerenčič, Ivo Brnčič, Ivan Lah, Matija Malešič, Vinko Košak, Stanko Cajnkar, Vida Tauferjeva, France Onič, Ferdo Godina, Anton Ingolič, Janez Gradišnik, Vladimir Kralj, Josip Vandot, Karel Destovnik-Kajuh, Ivan Rob, Tone Čufar, Silva Trdinova, Viktor Smolej, Drago Druškovič, Ivan Potrč in Branka Jurca, še zmeraj pa iz predvojnne generacije delujeta v Mariboru Branko Rudolf in Danilo Gorinšek.

Kratki pregled kulturnega in literarnega razvoja v Mariboru med vojnama je mogel komajda nakazati njune pglavitne smeri in probleme. Boj generacij, boj za nove poglede na literaturo in kulturo, boj med konservativnim in naprednim, boj med meščanskimi in levimi ideologijami, vse to bo terjalo še nadrobnejših raziskav v širšem problemskem sklopu. Skleniti pa vendarle moremo, da je Maribor med vojnama z velikimi navori kulturnih delavcev domačinov, okrepljen s prišleki, oblikoval mesto v kulturno središče, premagoval izolacijo, ki so mu jo vsiljevale zgodovinske okoliščine, in se vraščal v enovito slovensko kulturo. Ta proces se je pospešil v letih neposredno pred vojno. Podprli so ga družbeni in svetovnonazorski premiki, mlade generacije, okrepljeno kulturno zaledje, razgledanost po svetu in organizacijska spretnost. Ko so se začeli kazati jasni dosežki, ki so se zaokroževali v vredno kulturno celoto, jih je brutalno uničil nacizem. Po vojni je bilo treba marsikaj začeti skoraj znova.

Marko Snoj

Ljubljana

ŠE ENA BALTOSLOVANSKA SKUPNA OSNOVA sln. *repljāti* in lit. *rėplióti*

K mnogim novim baltoslovanskim skupnim osnovam, ki so bile odkrite v zadnjih desetletjih, je treba dodati še eno:

Lit. *rėplióti*, *-ióju* (intrans.) 1) plaziti se (kot hrošč), plaziti se po vseh štirih (kot otrok); 2) počasi se premikati naprej; uporabljeno tudi pri rastlinskem imenu *rėplióntis dóbilas* »*Trifolium repens*«¹ let. *rāpāt*, *-rāpt(ies)*, *rāpčat* »plaziti se«, stpr. *rīpaiti* »on sledi«²; vse k ievr. korenu **rēp-* »plaziti se«, lat. *rēpō*, *-ere* »isto«³, podaljšano z deminutivno-iterativno pripono **līā-*, ki je v lit. razširjena še v *mėtlióti* »po malem metati«, *teplióti* »po malem mazati« in mnogih drugih glagolih⁴.

Lit. glagol *rėplióti* je po fonetični plati popolna replika sln. *repljāti*, *-am* (nedov.) 1) ekspr. »hoditi«⁵; 2) »paberkovati po trtah«⁶; 3) »pohajkovati, hoditi od enega do drugega« (Šiška).

¹ A. Kurschat, Litauisch-deutsches Wörterbuch, III 2078

² E. Fraenkel, Litauisches etymologisches Wörterbuch, II 720

³ J. Pokorný, Indogermanisches etymologisches Wörterbuch, str. 865

⁴ P. Skardžius, Lietuviu kalbus žodžiu daryba, str. 520

⁵ Splošna kartoteka SSKJ

⁶ F. Erjavec, Iz potne torbe, Letopisi Matice slovenske za l. 1880, str. 182

Pleteršnik navaja poleg repljāti še naslednji tvorbi od iste osnove: *rēpkati* (nedov.) »paberkovati« in *rēpiti* »slediti«⁷.

Prvotni pomen debla *†rēpljā-* je »počasi, kretljivo za kretljivo, plazeč se iti naprej«, kar ostane nespremenjeno v lit. in let. Iz tega se v stpr. in delno v sln. razvije pomen »slediti«, verjetno preko vmesne stopnje »plazeč se, počasi slediti živali pri lovu«. Fraenkel² navaja podoben primer pomenskega prehoda v stsl. *plzzo*, nasproti stvn. *folgēn*. *Repljāti* v pomenu »hoditi« se je razvil iz pomena »slediti« in je v večini primerov še danes rabljen v takšnem kontekstu, da ima celotna sintagma pomen »slediti«. Primera: *Kamor je šel, je repljal za njim trop . . . prisklednikov* (Berton-Moder, Zlata mrzlica); *kamorkoli se je ganil gospodar, povsod mu je repljal za petami kužek* (Finžgar). V pomenu »slediti« je v nekoliko drugačni obliki, brez pripone *-lja-*, glagol znan pri Jurčiču: *Družbo pak je repil dolgi učitelj*. Pomen »paberkovati« se je ravno tako razvil iz prvotnega pomena »plaziti se« preko vmesne stopnje »plazeč se, počasi slediti tistemu, ki je že prej pobral žito (grozdje)«. Obliki *repljāti* govorijo še v Šiški v pomenu »pohajkovati, hoditi od enega do drugega«. Tudi v tem pomenu je glagol rabljen knjižno: *In celo krote s svojimi previdnimi, odrevenelimi očmi stražarjev v belih gubah vek so repljale naokrog*. (Z. Kovačič). Tu je treba verjetno izhajati direktno iz pomena »plaziti se«.

Repljāti je deminutivno-iterativni glagol s pripono *-lja-*, ki je produktivna samo v sln. Tudi glagolsko deblo *†rēpljā-* je znano samo v baltskih jezikih in sln. Dvomljiva je korenska etimologija s slš. dial. *repjet*⁸ < *†rēp-ē-* »prebijati čas, miniti« zaradi prevelikega odklona v pomenu.

Razen sln. *repljāti*, *rēpiti* in *rēpkati* se je ta osnova ohranila v slovanskih jezikih le še v južnoslovanskih rastlinskih imenih. Verjetno namreč ni mogoče številne primere fitonimov, ki se začenjajo z *rēp-*, nasloniti na *repo* (rapa) ali *rep* (cauda). Navezava na *repljāti* je zlasti možna pri tistih rastlinah, ki so pritlikave, se plazijo ali imajo velike pritlične liste. Nekaj najverjetnejših primerov: sln. *rēplja* »pritlikava jablana«⁷, *rēpka* »isto«⁷; sln. *repīga* »Bromus L.«⁷; sln. *repūh* »Petasites«⁹ k blg. *repyni* (st. *rēpyni*) »petasites Tourn.«¹⁰, sbh. *repuh* »Tussilago«¹⁴; sln. *repūš* »Phyteuma L.« (pritlikava rastlina)¹¹; sln. *repnjakovec* »Arabidopsis Heynh.«¹²; sln. *repinec* »Arctium lappa«¹³ k sbh. *repinac* »Lappa maior« in *rèpar* (Istra) »lapuh«¹⁴, blg. *repej* (st. *rèpej*) »Lappa«¹⁵, sbh. *repjak* »Lappa minor«; sln. *repik* »Agrimonia L.«¹⁶, pri Pohlinu *repizhk*, ukr. *répaški*, *repyk*¹⁷, slš. *repík* »isto«¹⁸ (v ukr. in slš. gre verjetno za jugoslavizme); sbh. dial. *rèpa* (Bjelovar, Križevac) »Solanum tuberosum«¹⁴, t.j. pasji razhudnik, ki ima plazeča stebila.

Morda je možno pritegniti še lit. *rópé* »pogačica« in p. *rzepka* »pogačica«¹⁹ s prvotnim pomenom »tisti del noge, s katerim se plazimo«.

⁷ M. Pleteršnik, Slovensko-nemški slovar, II 419

⁸ Slovník slovenského jazyka, III 727

⁹ Martinčič-Sušnik, Mala flora Slovenije, str. 350, 367

¹⁰ M. Šosev, P. Balabanov, Materiali za bzlgarski botaničen rečnik, str. 231

¹¹ Martinčič-Sušnik, Mala flora Slovenije, str. 342, 338

¹² Istotam, str. 91

¹³ Istotam, str. 372

¹⁴ P. Skok, Etimologijski rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika, III 129

¹⁵ M. Šosev, P. Balabanov, Materiali za bzlgarski botaničen rečnik, str. 193

¹⁶ Martinčič-Sušnik, Mala flora Slovenije, str. 122

¹⁷ Stefan Makowiecki, Maloruski słownik botaniczny, str. 15

¹⁸ Slovník slovenského jazyka, III 727

¹⁹ E. Fraenkel, Litauisches etymologisches Wörterbuch, II 743

Pripomba: Citati iz slovenskih izvornih in prevodnega literarnega dela so izpisani iz splošne kartoteke SSKJ.